

Lunds universitet

Institution för kommunikation och medier

Scott och sofisterna

En renässans för en sofistisk doxologi hos Robert L. Scott

Felix Pålsson

C-uppsats

Retorik

Handledare: Anders Eriksson

Författare: Felix Pålsson

Abstrakt

Arbetets art: Kandidatuppsats

Titel: Scott och Sofisterna – En renässans för en sofistisk doxologi hos Robert L. Scott

Författare: Felix Pålsson

Handledare: Anders Eriksson

Sammanfattning: Min uppsats syftar till att behandla en retorisk forskningsfråga inom ett inramat område. Jag kommer att analysera en artikel skriven av Robert L. Scott och jämföra hans tes med en grupp tänkare från antiken med fokus på kunskapsteori.

Nyckelord: Sofisterna, retorik, filosofi, etik, Platon, doxologi, epistemologi, kunskapsteori, kunskapsrelativism

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Utgångspunkter för uppsatsen	2
2:1 <i>Doxologi istället för epistemologi</i>	2
2:2 <i>On Viewing Rhetoric as Epistemic Ten Years Later</i>	3
2:3 <i>Svårigheter & risker</i>	3
2:4 <i>Sofisterna som rörelse</i>	4
2:5 <i>Sammanfattning</i>	5
3 Tillvägagångssätt	5
4 Syfte	6
5 Forskningsfrågor	6
6 Sofisternas kunskapsteori	6
6:1 <i>Bakgrund</i>	6
6:2 <i>Den sofistiska kunskapsteorin som verktyg för alternativ historieskrivning</i>	7
6:3 <i>Övergång från mythos till logos</i>	8
6:4 <i>Sofisternas tankar om nomos & fysis</i>	10
6:4:1 <i>Nomos & fysis</i>	10
6:5 <i>Protagoras</i>	11
6:5:1 <i>Dissoi logoi</i>	12
6:5:2 <i>Homo mensura</i>	13
6:6 <i>Synen på sofisterna från Platon fram till idag</i>	13
6:6:1 <i>Platons kritik mot sofisterna</i>	14
6:6:2 <i>Konsten att få rätt</i>	15
6:7 <i>Sammanfattning</i>	16
7 On Viewing Rhetoric as Epistemic	17
7:1 <i>Analys och jämförande del av Scotts artikel</i>	17
7:2 <i>Artikelns upplägg</i>	18
7:3 <i>Scotts syn på retorik som doxologisk</i>	19
7:4 <i>En sammanfattning – Scott och sofisterna</i>	21
8 Diskussion	22
8:2 <i>Retorisk doxologi som alternativ historieskrivning</i>	24
8:3 <i>Avslutande ord</i>	26

1 Inledning

*”Människan är alltings mått:
mättet för det varande, att det är,
och för det icke varande, att det icke är.”*

Så lyder en tes som Protagoras¹ ska ha myntat. Jag ska undersöka en text vars essens bygger på samma grundtanke. Den representerar tanken om att kunskap formas av och ryms enbart inom ramen för människan själv. Den säger att ”absolut sanning” är onåbar och att våra trosföreställningar istället är resultatet av en kommunikation som skapat en för stunden rådande sanning. Författaren till artikeln heter Robert L. Scott och är en erkänd forskare inom retorikteori. Scott behandlar frågan om hur människan erhåller kunskap. Han söker bekräfta en relativistisk syn på kunskap med retoriken som formande kraft. Perspektivet utvecklades av de antika filosofer som kom att kallas för ”sofisterna”. Dessa tänkare, liksom Scott, menade att kommunikationen är den formande kraften för människans kunskapsbildning. Jag kommer att undersöka Scotts artikel och den sofistiska retoriken. Mitt uppdrag är att utreda om Scotts syfte fullbordades. Lyckades han – och i så fall hur – återuppväcka sofisternas retoriska perspektiv?

Sofisternas² tankar utgör grunden i en av två filosofiska strömningar som behandlar kunskap. Den ena sidan företräder tanken om att sanning är en kunskap som existerar oberoende av människan. Det är en transcendent sanning som står utanför oss och som upptäcks snarare än skapas. På motsatta sidan finner vi sofisternas retorik som utgår ifrån tanken om att kommunikationen formar kunskap. Den skapas inom oss och förändras genom språket. Sofisternas tankar smutskastades av Platon³ som förespråkade det eviga och översinnliga sanningsbegreppet. Platons framgång kom att stanna kvar i det västerländska tänkandet på hur människan uppfattar kunskap. Det är dessa förhållanden som gör min uppsats väsentlig. Under två tusen år har sofisternas tankar legat i glömska. Det är inte förrän i modern tid som de har uppdagats. Att Scott återuppväckte den

1 Protagoras var en grekisk filosof och sägs vara en av de första sofisterna, ca 490-420 f. Kr. (Nordin, Svante, 2013, *Filosofins historia*, s. 55)

2 En närmare definition av ordet ges i senare avsnitt. Dock är det nödvändigt att redan här ange två väsentliga punkter beträffande rörelsen. Det första gäller problematiken av att använda *ett* ord – sofisterna – för att beskriva en filosofisk rörelse. Sofisterna bestod inte av en enhetlig skola med en gemensam filosofisk uppfattning. Istället bör man se sofisterna som en grupp tänkare med gemensamma problemområden och några kollektiva utgångspunkter i tänkandet. Retorikens centrala roll var den främsta. Retoriken som kärna gav således upphov till sofisternas vidare gemensamma egenskaper. En annan viktig punkt gäller sofisternas ursprung. Många av dessa filosofer var icke-greker från närliggande regioner. Dvs. invandrare i grekernas ögon. Därför hade de många gånger inte samma rätt som de grekiska medborgarna. Kanske var det sofisternas behov av att uttrycka sig i ett land där enbart medborgare hade makt som triggade dess fallenhet och intresse för retorik? Jag kommer att använda ordet ”sofist” för att beskriva dessa tänkare, trots att ordet innebär en förenklad beskrivning av en långt mer komplicerad rörelse.

3 Grekisk filosof (427-347 f. Kr.) som var verksam i slutet av, och efter, sofisternas aktiva period. Platon var starkt kritisk till sofisterna och deras kunskapsrelativism. Jag kommer att gå närmare in på den platoniska kritiken i senare avsnitt. (Nordin, Svante, 2013, *Filosofins historia*, s. 55)

sofistiska retoriken är inte en okänd tanke. Postmodern retorikforskning har redan konstaterat detta och utredningar av samma karaktär som min finns redan. Min uppsats blir ännu ett bidrag till att främja den sofistiska retoriken. Scott återuppväckte den och det är hans bidrag jag avser understryka.

Retorik är både en vetenskaplig studie och ett kommunikativt verktyg. I min uppsats är det den tidigare definitionen som berörs, dvs. retoriken som ett filosofisk perspektiv. När jag använder ordet ska det tolkas som den retorikteori som sofisterna utvecklade i deras sökande efter svar på filosofiska frågor. Tanken om att ”absolut sanning” inte existerar är en central tanke. Det är ett kritiskt förhållningssätt till kunskap som ifrågasätter konventionella ”sanningar”. Ha i åtanke att min uppsats inte behandlar retorik som en konst i vältalighet, utan retorik som ett sätt att förklara människans kunskapsbildning. Mats Rosengrens definition i sin bok *Psychagogia*, om vad den sofistiska retoriken handlar om, är en passande beskrivning.⁴

2 Utgångspunkter för uppsatsen

Min avsikt är att presentera en komparativ studie av sofisternas kunskapsteori och Robert L. Scotts artikel med titeln ”On Viewing Rhetoric as Epistemic”. Utgångspunkterna kommer att vara sofisterna och Scotts artikel och kommer att ligga till grund för jämförelsen. Nedan kommer jag att nämna några centrala modifieringar som gjorts sedan Scott skrev sin artikel och som jag rättar mig efter i min uppsats. Även andra väsentliga förtydligande kommer jag beröra samt eventuella svårigheter som följer med mitt val av ämne.

2:1 *Doxologi istället för epistemologi*

Scott skrev sin artikel -67 och använde sig av termen *epistemologi* för att beskriva hur retoriken kan ses som den formande aktören för människans kunskap. Ordet epistemologi kommer från termen episteme. Platon utvecklade två typer av kunskap: *episteme* och *doxa*. Episteme representerade Platons tanke om säker kunskap, dvs. ”det universella vetandet som var evigt och oföränderligt som genom filosoferande kunde uppnås. Doxa stod i kontrast till episteme som det synsätt som förespråkade att kunskap inhämtas och delas genom den mänskliga kommunikationen”. Medan episteme förstås kopplas till Platon kopplas på samma sätt doxa naturligen till den sofistiska rörelsen.⁵

---

4 Rosengren, Mats, 1998, *Psychagogia*, s. 11f

5 Söderberg, Maria Wolrath, 2012, *Topos som meningsskapare*, s. 47

Mats Rosengren är professor i retorik vid Södertörns Högskola. I sin bok ”Doxologi – En essä om kunskap” behandlar Rosengren kunskapsbegreppet där han tolkar kunskap ur ett sofistiskt perspektiv. Där slår han slag för att ersätta ordet epistemologi med en modifierad version av doxa: nämligen *doxologi*. Rosengren menar att doxologi är en term som lämpligare förklarar det sofistiska perspektivet på kunskap med sin föränderliga och tillfälliga karaktär. Jag kommer att rätta mig efter Rosengrens modifiering och konsekvent använda ordet doxologi.⁶

2:2 On Viewing Rhetoric as Epistemic Ten Years Later

Efter att Scott publicerade sin artikel 1967 blev hans tes föremål för vild respons. Hans perspektiv fick bemöta en ström av såväl positiva som negativa reaktioner. Trots den kritik som riktades mot artikeln var retorikforskarna ense om att Scotts tanke om att se retorik som doxologisk var ett betydelsefullt och banbrytande perspektiv. Tio år efter att han publicerat sin första artikel utgav han en ny text ”On Viewing Rhetoric as Epistemic Ten Years Later”. Artikeln var ett bemötande av den kritik som hans första text fick.

Till en början var jag övertygad om att Scotts senare text skulle få en, om inte avgörande, så åtminstone märkbar plats i min uppsats. Men under arbetets forande insåg jag att den blev mindre och mindre relevant för mitt syfte. Snart kom det upp för mig att för att behålla fokus på uppsatsens huvudsyfte – en studie i kopplingen mellan Scotts första artikel och den sofistiska retoriken – valde jag att utesluta ”On Viewing Rhetoric as Epistemic Ten Years Later”. En liten plats får den i min diskussion, där Scotts egna tankar kring sin första artikel blir relevanta att beakta.

2:3 Svårigheter & risker

Det finns en svårighet i att genomföra en studie som denna. Mycket av det material vi har att tillgå om sofisterna och deras filosofi finner vi i den kritik som Platon uttryckte mot rörelsen. Deras doxologiska syn på kunskap stod i stark kontrast till Platons tankar om ”absolut sanning”. På grund av den sofistiska filosofins förtryckta roll har deras arv inte följt med i rättvis utsträckning. Trots rörelsens bittra rykte och således begränsade anhängare har filosofer – de tidigaste under 1800-talets första hälft – tagit sig an uppgiften att avslöja och avdamma sofisterna från den platoniska smutskastningen.⁷ Det är främst genom dessa forskares bidrag som jag kommer att utreda sofisternas retorik och rörelsens plats i historieskrivningen. Detta medför vissa risker. Då mängden tidigare forskning är begränsad krävs det att källorna jag väljer är noggrant utvalda. Ett oreflekterat

---

⁶ Rosengren, Mats, 2008, *Doxologi: En essä om kunskap*, s. 32f

⁷ Jarratt, Susan C, 1998, *Rereading the Sophists*, s. 66

val kan innebära att jag använder snedvridna referenser. Majoriteten av mina referenser är tagna från retorikforskare med en ömsesidig förhoppning om att bryta Platons konventionella tanke om sofisterna och upptäcka rörelsen ur ett nytt ljus. Nedan följer en kort genomgång av några avgörande källor för min uppsats.

Bland postmoderna tänkare står Susan C. Jarratt som en framstående tänkare som sökt ge sofisterna en ny historieskrivning. I sin bok *Rereading the Sophists* erbjuder hon en alternativ genomgång av sofisterna. Hennes bidrag kommer att få en central roll i min uppsats. Vid sidan av den gedigna, rent historiska, utredning av rörelsen reflekterar hon även kring vilken potential den sofistiska kunskapsteorin kan ha i dagens samhälle. Detta kommer jag gå in på djupare i senare avsnitt. Andra postmoderna forskare som behandlat sofisterna kommer att beröras. Däribland Michael Mendelson, Walter J. Ong och James A. Herrick.

2:4 Sofisterna som rörelse

I en tidigare fotnot har jag uttryckt problematiken kring användandet av ordet ”solist” för att beskriva dessa filosofer. Problemet ligger i att *ett* ord omöjligt, på ett rättvist sätt, kan beskriva en hel rörelses filosofiska tankar. Trots att sofisterna troligen formade en rörelse dit dessa filosofer med gemensamma intresseområden anslöt sig, hade var och en av tänkarna onekligen föredragit att också stå som individuella filosofer. Sofisternas föregångare, exempelvis, kallas för ”naturfilosoferna”, vars namn och filosofiska bedrifter i långt större utsträckning finns bevarade för eftervärlden. Orsaken till detta kommer jag behandla i denna uppsats. Men här vill jag uttrycka en medvetenhet om detta, och således ge en förklaring till varför jag kommer använda ordet solist för att beskriva hela rörelsen. Det ligger inte i min uppsats syfte eller omfång att söka beskriva rörelsens tänkare individuellt.

Postmoderna retorikforskare har genomfört djupgående forskning på enskilda sofisterna och kommit med viktiga resultat. Det är genom dessa forskares gemensamma bidrag som jag kommer att presentera sofisterna och deras kunskapsteori. Jag kommer att gå närmare in på en solist som man – under omständigheterna – med säkerhet lyckats koppla till en rad grundläggande tankar för det sofistiska tänkandet. Det är solisten vars tes jag inledde denna uppsats med, Protagoras.

2:5 Sammanfattning

Man kan sammanfatta uppsatsens utgångspunkter på följande vis:

Uppsatsen innehåller två grundläggande utgångspunkter:

- Sofisternas kunskapsteori
- Scotts ”On Viewing Rhetoric as Epistemic”

Dessa bryts således ner till mindre utgångspunkter:

- Sofisternas kunskapsteori:
  - Platons kritik mot sofisterna (hur denna kritik såg ut och hur den format vad vi vet om rörelsen idag)
  - Postmodern forskning om sofisterna (som syftar till att bidra till det vi vet om sofisterna)
- Scotts ”On Viewing Rhetoric as Epistemic”:
  - En djupgående analys av artikeln (med syftet att erbjuda en tydlig genomgång av innehållet)
- Jämförelser med den sofistiska kunskapsteorin (för att definiera vilka likheter och skillnader som finns)

3 Tillvägagångssätt

Vid författandet av en retorisk uppsats har man en lång rad retoriska verktyg att ta hjälp av. För min tes blir många irrelevanta och ett fåtal passande. Jag kommer att använda den komparativa analysmetoden. Den erbjuder relevanta analysinstrument för att fullfölja mitt syfte. Till att börja med följer en utförlig analytisk genomgång av uppsatsens två studieobjekt. Målet med denna del är att definiera den sofistiska retoriken och Scotts kunskapsteori på ett sätt som möjliggör den komparativa delen. Jämförelserna kommer att ske genom en diskussion där jag uttrycker likheter och skillnader. Här kommer jag även att ge uttryck till subjektiva reflektioner som kan vara relevanta för syftet. Uppsatsens alla delar kommer sedan sammanfattas i ett avslutande avsnitt.

Den litteraturen jag valt att använda ska erbjuda perspektiv som är relevanta för min problemfråga och mitt syfte. Min uppsats syftar till att jämföra en historisk rörelses filosofi (sofisterna) med en postmodern forskares teori (Scotts). För att jämföra dessa studieobjekt krävs det att man förstår i vilken historisk kontext de båda förekom. Scotts historiska kontext känner vi till då det ligger nära till hands i vår egen tid. Sofisternas omgivning blir litet knivigare att definiera men nog så viktig. Därför kommer jag att lägga möda på att utreda i vilken tid de växte fram. Detta kan ge klarhet i

varför sofisterna valde att se på världen som de gjorde. Denna fråga kommer jag att försöka ge möjliga svar på i min genomgång av deras bakgrund.

4 Syfte

Syftet med denna uppsats är att presentera sofisterna och deras kunskapsteori, en utförlig genomgång av Scotts tes om retorik som doxologisk, samt en jämförelse av dessa.

5 Forskningsfrågor

- Vilken är sofisternas kunskapsteori?
- Vad vill Robert L. Scott säga i sin artikel ”On Viewing Rhetoric as Epistemic?”
- På vilket sätt kan Robert L. Scotts artikel sägas vara en renässans för sofisternas doxologi?

6 Sofisternas kunskapsteori

I denna genomgång av den historiska kontext där sofisterna växte fram berörs den Grekiska samhällsstrukturen, deras kultur och utveckling både innan och under sofisternas verksamma period. Vidare följer en utförlig genomgång av den sofistiska kunskapsteorin, samt hur eftervärlden – med Platon som utgångspunkt – har behandlat rörelsen.

6:1 Bakgrund

I syfte att ge en klar bild av sofisterna börjar vi med att inrätta oss i den omgivning där dessa filosofer växte fram. Anta att vi befinner oss i ett Grekland under 400-talet f. Kr Under de senaste två hundra åren har landet genomgått avgörande förändringar inom samhällsstrukturen. De grekiska stadsstaterna, ”polis”⁸, övergick från aristokrati till demokrati. Varje fri man som fyllt tjugo hade nu rösträtt och möjlighet att påverka stadsstaten. Sättet på vilket man medverkade i politiken var genom det muntliga samtalet. Plötsligt låg det i varje mans intresse att kunna tala väl och representera sig själv. Det kom att bli sofisternas yrke att erbjuda lektioner i värtalighet till de som förmådde betala avgifterna.⁹

Deras färdigheter inom talekonsten kom från deras filosofiska intressen. Sofisterna reste från stadsstat till stadsstat där de observerade alla typer av kommunikativa situationer som ägde rum. För det var samtalet, menade de, som var den styrande aktören i formandet av människan och däri

---

⁸ *Polis* (plural *poleis*) är det grekiska ordet som beskriver de grekiska stadsstaterna under antikens Grekland. (*The History and Theory of Rhetoric*, s. 34)

⁹ Söderberg, Maria Wolrath, 2012, *Topos som meningsskapare*, s. 41

låg deras hjärtefråga – deras doxologi: hur inhämtar människan kunskap? Nyckeln till svaret låg i studiet av kommunikationen. Hur påverkar det pågående samtalet grupp beteendet och gruppens trosföreställningar? Övertygade om att språket och kommunikationen formar människans kunskap förstod de att man kunde förbättra sina chanser att påverka genom att bli bättre på att kommunicera.¹⁰

En viktig punkt vill jag belysa innan vi går vidare. Det gäller sofisternas ursprung. Många av sofisterna var icke-greker från närliggande regioner. Dvs. invandrare i grekernas ögon.¹¹ Därför hade de många gånger inte samma rätt som de grekiska medborgarna. Kanske var det sofisternas behov av att uttrycka sig i ett land där enbart medborgare hade makt som triggade dess fallenhet och intresse för retorik?¹²

6:2 Den sofistiska kunskapsteorin som verktyg för alternativ historieskrivning

I *Rereading the Sophists* söker Susan C Jarratt dra upp sofisterna i ett nytt ljus. Dels för att erbjuda en ny bild av sofisterna som rörelse, för retoriken som ämne men också – och kanske främst – för att påvisa möjligheten och vikten av en alternativ historieskrivning. Hon krossar den historiska traditionen där vi ser retorikens historia som en fortlöpande linje med en start- och slutpunkt. Ur denna synvinkel är det den platoniska och aristoteliska linjen västvärlden följt och sett retoriken genom. Jarratt erbjuder en modern retorisk historieskrivning där man inte ser världens historia som en definitiv, fulländad och logiskt följande berättande historia. Istället överväger hon en alternativ metafor till tidslinjen där en version av historien är ”som en gren i en buske”. Grenen är legitim i sig självt men enbart som *en* av många historieskrivningar. Hur historien ser ut beror helt på längs vilken gren vi väljer att klättra. Målet med att gå emot den konventionella historieskrivningen är att se med en kritisk distans till den historia vi tar för given och öppna upp för revidering. Den traditionella historieskrivningen följer ett definitivt tänkande där man vill definiera historien som en linje från punkt A till B. Retorisk historieskrivning söker omdefiniera. Den vill exponera komplexa historiska företeelser och motverka förenklad historieskrivning som riskerar att dölja de väsentliga nyanserna. Som Jarratt så uttryckligt beskriver syftet för den som ägnar sig åt retorisk historieskrivning: ”[...] She will see the sophist in Plato, Augustine, and Bacon; the hidden Platonist in Nietzsche. [...]”.¹³

---

¹⁰ Jarratt, Susan C, 1998, *Rereading the Sophists*, s. 1

¹¹ Kennedy, George A, 1994, *A New History of Classical Rhetoric*, s. 17

¹² Nordin, Svante, 2013, *Filosofins historia*, s. 55

¹³ Jarratt, Susan C, 1998, *Rereading the Sophists*, s. 18ff

6:3 Övergång från mythos till logos

Med följande avsnitt vill jag belysa den potential som retorisk historieskrivning har. Susan C Jarratt och Walter Ong är två retoriker som forskat i perioden innan försokraterna och sofisterna trädde in på arenan. De visar båda prov på hur man med hjälp av retoriken kan tolka en historisk period ur nya perspektiv som ifrågasätter den konventionella uppfattningen.

Resultatet av Jarratts och Ongs analyser är också relevanta för att förstå sofisterna. Följande avsnitt står alltså både som ett exempel för den sofistiska retorikens potential, och som ett bidrag till utredningen av rörelsen.¹⁴

Man brukar tillskriva perioden innan sofisternas tid från 700-talet fram till 400 f.Kr. som det antika Greklands övergång från ”myt” till ”logos”. Från Homeros episka dikter ”Iliaden” och ”Oddyséen” där gudarna stod som den högsta makten (mythos) till att börja ifrågasätta den vedertagna världsbilden och övergå till ett tänkande där människan sågs som den formande aktören (logos).¹⁵

Walter J Ong har gjort utförlig forskning på hur övergången från muntlig till skriftlig kultur i Grekland kan kopplas till processen från mythos till logos. Ong kom fram till att man under den muntliga perioden – vid samma tid som Iliaden och Odyséen skrevs – var beroende av formelartade tankemodeller. Då man ej hade ett skriftspråk att tillgå utvecklades avancerade tankemönster för att kunna minnas det som muntligt kommunicerades. Kunskapen upprepades ständigt för att inte gå förlorad och satte traditionen högst. Klichén och det bevarade stod som det ädla. Det var också så, menar Ong, som Homeros formade sina epos. Genom en lång tradition av poesi där diktarna lärde av varandra och följde traditionen.¹⁶

Jarratt för en liknande uppfattning som Ong och skriver att verk som Iliaden och Odyséen var inte författade av personen självt, utan var resultatet av ett gemensamt tänkande som tillhörde traditionen – inte skaparen. Jarratt söker utreda om där fanns en retorisk närvaro i en tid *innan*

---

14 Med ”retorisk närvaro” menar jag en kritisk medvetenhet i kommunikativa situationer. Tidigare forskning har haft en uppfattning om att episka verk utformats genom en, i kommunikativ mening, primitiv process utan ett kritiskt ställningstagande. (*Rereading the Sophists*, s. 35ff)

15 *Mythos* definieras som grekernas mytologiska tänkande från Homeros ca 700-800 f. Kr fram till 500-talet f.Kr. De mytologiska trosföreställningar som under denna tid gav svar på naturfenomen, vardagliga företeelser, geografiska och teknologiska ting. *Logos* är en filosofisk term med väldig mångtydighet. För detta avsnitt blir Jarratts definition relevant. Hon använder termen för att förklara hur människan började söka förklaringar till naturens företeelser utanför det mytiska ramverket (*Rereading the Sophists*, 41ff).

16 Ong, Walter J, 1999, *Muntlig och skriftlig kultur*, s. 36

retoriken enligt konventionell historia sägs ha formats.¹⁷ Genom att studera episk poesi som Iliaden, skrivet under denna period, ur ett retoriskt perspektiv presenterar hon flera exempel på hur den vedertagna uppfattningen inte behöver vara den mest sannolika. Iliadens olika böcker innehåller olika situationer där kontexten förutsätter retorisk närvaro. Jarratt finner att den episka dikten innehåller strategier som *inte enbart* följer ett litterärt mönster (som har varit den konventionella uppfattningen), utan är en specifikt anpassad kommunikation vars utformning skiljer sig i takt med i vilken situation den förs.¹⁸

Själva övergången från muntlig till skriftlig kultur, uttrycker Ong, resulterade i att man ej längre tvingades lagra kunskap med hjälp av minnestekniska formler. Man började nu kunna skriva ner sina tankar i skriven text, även om skriftspråket fortfarande var mycket ovanligt och endast fanns tillgängligt för ett fåtal tänkare. Denna befrielse öppnade upp för mer originellt, och abstrakt tänkande. Man var inte längre tyngd av att behöva minnas för att bevara kunskapen.¹⁹

Västvärldens första filosofiska tänkare sägs vara naturfilosoferna från Thales 600 f. Kr. fram till att sofisterna tar över på 400-talet f. Kr. En del tankar hos dessa försokrater, uttrycker Jarratt, kan ses som inspirationskällor för sofisterna och deras utvecklande av doxologin. Trots att naturfilosoferna ratade alla typer av poetisk metodik var deras intresse för att förändra och anpassa språket i deras beskrivningar av den naturliga världen av relevans för sofisternas tänkande.²⁰

Herakleitos och Empedokles tankar om att vårt universum är i ständig förändring går i samklang med sofisternas intresse för kulturers olika försanthållanden, skillnader och samhällets eviga utveckling. Anaximander och Xenofanes satte människans utveckling överst och förnekade den grekiska mytologins närvaro. Även för dem var förändring en avgörande del i den fysiska världen. Demokritos²¹, en yngre samtida naturfilosof med sofisten Protagoras, förde en teori om att världen är uppbyggd av atomer som har en inbyggd tendens till ordning. En ordning orsakad varken av misstag eller av en transcendent kraft. Den kan beskrivas som ”av politisk karaktär snarare än mekanisk”²² i sin strävan att skapa lösningar till alla problem. Denna teori är en grundtanke som

17 Jarratt, Susan C, 1998, *Rereading the Sophists*, s. 35

18 Jarratt, Susan C, 1998, *Rereading the Sophists*, s. 38

19 Ong, Walter J, 1999, *Muntlig och skriftlig kultur*, s. 37

20 Till skillnad från sofisterna som var erkända för sina, ibland, poetiska formuleringar i sin retorik.

21 Herakleitos 500 f.Kr, Empedokles 400 f.Kr, Anaximander 500-600 f.Kr, Xenofanes 500 f.Kr, Demokritos 300-400 f.Kr (*Filosofins Historia*, 32ff)

22 (min översättning), *Rereading the Sophists*, s. 46

sofisterna tagit fasta på. För sofisterna är tanken om att det inte finns en förutbestämd ordning grundläggande för tankarna om det sannolika. Det sannolika argumentet blir det starkaste både i förståelsen för historisk orsak och framtida handlingar.²³

6:4 Sofisternas tankar om *nomos* & *fysis*

Jag talade ovan om kommunikationens makt. Samtalets formande kraft gör retoriken till det verksamma redskap som brukas. Man kan besitta en naturlig fallenhet för retorik, i att tala väl. Precis som idag fanns det i det antika Grekland personer som tycktes inneha en speciell förmåga att uttrycka sig på ett skickligt sätt. Det andra alternativet för den som ville förbättra sin värtalighet var skolning i retorik av sofisterna.²⁴

En person som undervisats i retorik men som saknade begåvning kunde aldrig överträffa en annan med fallenhet för konsten, men den fulländade talaren besitter en förening av de båda. Den erkände retoriken Quintilianus sade: ”fallenhet är skolningens råämne – den förstnämnda formas, den senare formar. Konsten är ingenting utan sitt råämne och råämnet har ett värde även utan konsten, men den högsta konsten är bättre än det bästa råämnet.”²⁵

Vad den sofistiska kunskapsteorin innebär har redan presenterats i tidigare avsnitt. I följande del vill jag gå närmare in på rörelsens tankestrukturer och uppfattningar om världen. Jag kommer även att beröra specifika retoriska teser: ”dissoi logoi” och ”homo mensura”, samt redogöra för en av sofisternas starkast erkända representant, Protagoras. Nu följer en genomgång av två grundläggande utgångspunkter för sofisternas världsuppfattning: *nomos* och *fysis*.

6.4:1 *Nomos* & *fysis*

Två huvuddrag som tillskrivs den sofistiska rörelsen var deras tendens till att se världen utifrån och dela upp den utefter, *nomos* och *fysis*. Det är relevant att gå igenom dessa centrala termer för sofisterna i syfte att definiera deras tankar om kunskap. Även om den sofistiska filosofin stod offer för vild diskussion där den ene sofistens uppfattning i en fråga skiljde sig från den andres har man konstaterat att *nomos* och *fysis* hade en något sänär gemensam och central betydelse för sofisterna.²⁶

---

23 Jarratt, Susan C, 1998, *Rereading the Sophists*, s. 46ff

24 Nordin, Svante, 2013, *Filosofins historia*, s. 53f

25 Quintilianus, 2002, *Den fulländade talaren*, s. 46ff

26 Nordin, Svante, 2013, *Filosofins historia*, s. 55

Nomos representerade de av människan skapade föreställningarna om världen. De socialt accepterade principerna. För sofisterna var nomos det begrepp med vilket de grundade sin rättvisa. Nomos blev det självklara att prioritera framför andra källor varifrån man grundade sin syn på omgivningen. Två andra termer som delade upp verkligheten i det antika Grekland var thesmos – lag härledd av kungar – och fysis som stod för naturen. Thesmos förlorade sin relevans för sofisternas syn på verkligheten. Den var inte tillämpbar på sofisternas intresseområden.²⁷

Det blir svårare att definiera sofisternas tanke om fysis. Det var nomos som framför allt intresserade sofisterna då den behandlade den mänskliga delen av världen. Några sofister menade att fysis innefattade det som återstod om man skalade bort all kunskap som människan genom kommunikationen frambringt genom tiderna. I Platons dialog Gorgias låter han sofisten Kallikles hävda att utan nomos står man kvar med ett fysis som innebär ”den starkes rätt”. Den mänskliga lagen, nomos, blir då de svagas sätt att övervinna de starka. Extrema demokrater, feminister och sofister som hyste förakt mot en grekisk ekonomi som vilade på slavkraft använde fysis och nomos i sin argumentation för undertryckta grupper. Förtrycket hade ingen rot i någon sann natur – fysis – utan var enbart ett resultat av nomos, av människan skapade godtyckliga trosföreställningar.²⁸ Jarratt ger en tydlig definition av nomos där hon beskriver ordet i doxologiska termer: ”*nomos* är införandet av mänskligt skapade förklaringar till naturens fenomen i kontrast till de som antar att dessa existerar ”i naturen” eller utan det mänskliga skapandets intelligens”²⁹

I vilken mån den sofistiska rörelsen rättade sig efter nomos och fysis är omöjligt att veta. Klart tycks det emellertid vara att om några filosofiska termer formade den sofistiska verklighetsuppfattningen och således deras filosofi – deras kunskapsteori och retorik – så var det nomos och fysis.

6:5 Protagoras

Protagoras bidrag till sofisternas retorik, liksom hela hans filosofiska bedrift, finns att tillgå i begränsad mängd. Flera sentida forskare har ägnat mycket möda åt att tolka de fragment som kan kopplas till den historiske Protagoras. Han anses vara en av de första sofisterna och är tveklöst en av de viktigaste. Som nämns är det vi vet om honom starkt influerat av hans medverkan i Platons

---

²⁷ Herrick, A. James, 2009, *The History and Theory of Rhetoric*, s. 41f

²⁸ Nordin, Svante, 2013, *Filosofins historia*. s. 55

²⁹ Jarratt, C. Susan, 1998, *Rereading the Sophists*, s. 40f (min översättning)

dialoger. Idag har man emellertid med säkerhet kopplat två avgörande retoriska satser till denna sofist: dissoi logoi- och homo mensura-satserna. Efter en kortare genomgång av hans bakgrund kommer jag gå djupare in på dessa grundläggande byggstenar för den postmoderna retoriken.

Protagoras sägs härstamma från Abdera i Thrakien och levde ca. 480-411 f. Kr.³⁰ Han var nära bekant med den mycket inflytelserika stadsmannen Perikles i Aten. Vid 444 f. Kr. ville Perikles etablera en koloni vid Thurii. Han gav Protagoras i uppgift att formulera stadsstatens ”nomoi”³¹. Fragment från detta står som betydelsefulla läror för sofistiskt tänkande.³²

6:5:1 *Dissoi logoi*

Det är möjligt att representera båda sidor i en fråga, och argumentera med samma framgång. Så kan man sammanfatta dissoi logoi. I sin bok *Many Sides* söker Michael Mendelson utreda Protagoras antilogik. Satsen är både en filosofisk sats för att beskriva kunskapens doxologiska karaktär, men också ett utmärkt retoriskt verktyg för att öva sig i argumentation. Mendelson beskriver den i kort som en metod i argumentation där man definierar två motsägelser och ställer dem i relation till varandra.³³

I Platons Theaetetus uttrycker karaktären Protagoras hur det är omöjligt och därför värdelöst att söka en ”absolut sanning”. Ett argument som representerar en viss uppfattning om sanning har alltid ett motargument. Han förnekade alla fenomen som påstods existera utanför den individuella människans erfarenheter. Istället ska man gemensamt genom samtal komma fram till, för gruppen, nyttiga beslut som är i enlighet med deras förståelse av verkligheten. Denna förståelse och detta användande av samtalet kommer till uttryck genom de påstående som formas kring en specifik social kontext. Med detta menar Jarratt att Protagoras tanke om att människan är alltings mått är ett svar till dissoi logoi, dvs. att alla olika kulturer och sociala konstruktioner med alla deras skillnader och motsättningar är ett bevis i sig för antilogiken. Denna kunskapsrelativistiska teori blir ett grundläggande ställningstagande för den sofistiska doxologin. Den, av Platon utvecklade, traditionella epistemologin är grundad på antagandet att människan står inom räckhåll för en ”absolut sanning”. Han ser verkligheten som evig och nödvändig. Den sofistiska doxologin bör

---

30 Foss, Sonja K.; Foss, Karen A.; Trapp, Robert, (2002), *Contemporary Perspectives on Rhetoric 3rd edition*, s. 7

31 *Nomoi* är liktydigt med *nomos*, det grekiska ordet som beskriver lagar och seder formade av människan. Motsatsen brukar sägas vara *physis* som avser naturen. (Herrick, 2004, *The History and Theory of Rhetoric*, s.42)

32 Schiappa, Edward, 2003, *Protagoras and Logos 2nd edition*, s. 52

33 Mendelson, Michael, 2002, *Many Sides: A Protagorean Approach to the Theory, Practice, and Pedagogy of Argument*, s. 47f

förstås som de komplexa processer som människans omdöme är i uppbyggnaden av gemensamma världsföreställningar och beslut inom en grupp.³⁴

6:5:2 *Homo mensura*

I inledningen av denna uppsats citerade jag Protagoras och menade att hans ord uttrycker essensen i Scotts artikel. Citatet var Protagoras homo mensura-sats. Den sägs binda ihop hela den sofistiska filosofin i sitt uttryck. Denna tes, liksom dissoi logoi, har genomgått vild tolkning av samtida retorikforskare. Vi kan inte veta exakt vad Protagoras ville säga med sina ord. Liksom vi egentligen inte med full säkerhet kan veta om det var han som myntade satsen. Det ligger emellertid inte i denna uppsats ärende att söka svar på dessa frågor. Det är en mindre anledning, omfånget som skulle krävas i en sådan analys är den större. Istället hämtar jag tolkningen av homo mensura, liksom övrig teori, från erkända forskare som behandlar ämnet.

Satsen säger att människan är alltings mått. Det betyder att den kunskap som människan besitter ryms alltid inom ramen för människan själv. Någon övermänsklig sanning som ligger utanför människans världsuppfattning existerar inte. Även sådan transcendent kunskap är bara ett resultat av mänsklig kunskapsbildning.³⁵

6:6 *Synen på sofisterna från Platon fram till idag*

Här sammanfattas avsnittet om sofisterna. Min förhoppning är att jag har erbjudit en tydlig och utförlig bild av vilka sofisterna var. I vilken samhällslig och kulturell kontext de växte fram, vad deras filosofi stod för och vilken potential den kan tänkas ha. Platon trädde in på den filosofiska arenan i samma tid som sofisterna var verksamma. Med skicklig retorik uttryckte han sitt förakt mot sofisternas retorik och det är hans påverkan som jag kommer att gå igenom i följande avsnitt.

[...] the word "sophist" has undergone successive redefinition by ancient and contemporary philosophers. [...] a summary is appropriate since the term currently suffers from distinctly pejorative connotations, despite the fact that it originally was considered honorific.

- Edward Schiappa, *Protagoras and Logos*

Citatet uttrycker kärnpunkten i följande avsnitt där jag kommer att gå igenom den kritik som riktats mot sofisterna efter deras verksamma tid. Platons utläggning om rörelsen och dess filosofi kom att eka i västvärlden under två tusen år. Hur såg man på sofisterna och deras bedrifter genom tiderna efter deras verksamma period?

---

³⁴ Jarratt, Susan C, 1998, *Rereading the Sophists*, s. 51f

³⁵ Schiappa, Edward, *Protagoras and Logos*, s. 118

6:6:1 Platons kritik mot sofisterna

Låt oss börja från början. Än en gång i ett föränderligt Grekland ca. 400-350 f. Kr., med denna nyckelperson för sofisternas framtid, Platon. Sofisternas tanke om att kommunikationen – med retorik som verksam kraft – besatt en avgörande delaktighet i formandet av människan gick i stark kontrast till Platons filosofi. Medan sofisterna var relativister och menade att ”absolut sanning” var icke existerande eller åtminstone, för människan, ouppnåelig, så förde Platon en transcendent filosofi där sanningarna om värden – *Platons idévärld* – var åtkomlig, men endast av en intellektuell elit med sig själv i spetsen.³⁶

Två av Platons dialoger, *Gorgias*³⁷ och *Protagoras*³⁸, syftade till att smäda den sofistiska filosofin och att i långt motbevisa deras teorier. I dessa dialoger målade Platon upp skickliga diskussioner där hans hårda kritik gavs i uttryck genom filosofen Sokrates³⁹ som språkrör mot sofisterna. Det är omöjligt att veta i vilken utsträckning Platons karaktärer (*Gorgias*, *Protagoras*, Sokrates) stämde överens med de historiska figurerna. En hälsosam ståndpunkt vid läsning av Platons dialoger är att söka fästa sig vid det faktum att texterna är fiktiva föreställningar och att förutsätta författarens pragmatiska intention med gestaltningarna.⁴⁰

Varför fann Platon ett intresse i att nedvärdera sofisternas filosofi? Svaret är ganska självklart. Hans filosofi kunde inte tillåta konkurrenter utan att riskera att falla. Hans tanke om att det fanns en övermännisklig kunskap var en anledning. Men alla människor hade inte möjlighet att uppnå denna visdom. Platon menade att denna ”absoluta sanning” endast kunde erhållas av en filosofisk elit. Sann kunskap uppnådde man genom en total hängivelse till det filosofiska livet och han ansåg sig själv stå som praktexempel för denna livsstil. Detta blir också svaret till varför han föraktade sofisterna. Alla som inte delade Platons filosofiska världsåskådning var en direkt fara för hans personliga framgång. Sofisternas doxologiska kunskapsteori stod i direkt kontrast till Platons idévärld.

---

36 Nodin, Svante, 2013, *Filosofins historia*, s. 76f

37 *Gorgias* är ett verk som skrevs av Platon där han använder Sokrates som språkrör. Dialogen syftar till att låta Sokrates söka definiera sofisternas retorik och avslöja dess brister. Namnet *Gorgias* är taget från den kända sofisten med samma namn (*The History and Theory of Rhetoric*, s. 1f)

38 *Protagoras* är en dialog av Platon som, liksom *Gorgias* (dialogen), söker blotta sofisternas svagheter. Här argumenterar Sokrates mot den store sofisten *Protagoras* (*The History and Theory of Rhetoric*, s. 57)

39 Filosof i antikens Grekland (470-399 f. Kr.) som var Platons största förebild.

40 Herrick, James A, 2009, *The History and Theory of Rhetoric*, s. 40

Så kraftfull blev hans kritik att den ansågs stå som en korrekt och rättvis definition för att beskriva sofisterna. Inte förrän under 1900-talets senare hälft har retorikerna accepterat sofisternas legitima plats inom retorikforskning. Scotts artikel var startskottet för den sofistiska doxologins återuppväckelse. Men trots att den akademiska världen börjat utreda sofisternas filosofi kan man fortfarande finna prov på platonismens förakt mot rörelsen än idag. I min bokhylla hittar jag Nordstedts uppslagsverk från 2007 och slår upp ordet ”sofism”: ”[...] Ett resonemang som är falskt men har sken av sanning.”⁴¹ Hemma hos mina föräldrar hittar jag en Bra Böckers Lexikon från 1981 och jag gör samma sökning. *Sofist*: ”[...] detsamma som ordvrängare. - sofisterei, ordklyveri, spetsfundig men sakligt ohållbar argumentation.”⁴² Ingen av uppslagsverken erbjuder en tilltalande beskrivning. Istället är det skildringar av sofisterna som går i samklang med de Platon verkställdes 2200 år tidigare. Dessa definitioner, tagna från etablerade svenska uppslagsverk, blir det ett tydligt bevis på hur den platoniska bilden av sofisterna lever kvar ända in i vår tid.

6:6:2 *Konsten att få rätt*

Birger Bergh var en erkänd språkforskare i latin. Han står som ett praktexempel för hur traditionen om en platonisk kunskapssyn lever kvar än i våra dagar. Hans första bok där han behandlar talekonst – ”Konsten att få rätt” – är en utmärkt beskrivning för att uttrycka Berghs platoniska föreställning om kunskap. Den är i sig en ganska generell bok i vältalighet, inspirerad av främst Aristoteles. Men genom de klassiska retoriska konstgreppen skiner en filosofisk kunskapssyn igenom som bottnar i platonism. Bergh uttrycker en uppfattning om att där råder en genuin motsättning mellan att *ha* rätt och att *få* rätt. Ett helt lands, ja en hel världs, befolkning kan enligt Berghs syn på kunskap inneha en viss kunskap. Men det betyder inte alls att de har rätt. Vad är det då som bestämmer vem som har rätt? Den frågan behandlas inte vidare genomförligt i boken. Men tydligt är det att den synen, att det finns någonting som är egentligen rätt – oberoende av vad som övertygar – representerar en epistemologisk, platonisk syn på kunskap.

[...] samhällslivet är formligen genompyrt av muntlighet, där medborgare dagligen anstränger sig för att få rätt, det vill säga få gehör för sina åsikter. Huruvida de beslut som fattas är ”riktiga” eller ”felaktiga”, om de är grundade på sanna eller osanna förutsättningar, det är i vårt sammanhang irrelevant [...]⁴³

Citatet visar tydligt Berghs tanke om att ett argument i sig är oberoende sin äkthet. Man kan

---

41 Nordstedts uppslagsbok, 2007, s. 1198

42 Bra Böckers Lexikon, 1981, s. 170

43 Bergh, Birger, 2007, *Konsten att få rätt*, s. 18

argumentera med total framgång och fortfarande föra fram en åsikt. Detta resonemang kan, med tillsynes goda avsikter, backas upp av starka argument. Ett praktexempel är tredje rikets framgång. Hitler, som med en skicklig retorisk förmåga, lyckades påverka flera miljoner människor. Bergh hade sagt att han lyckades få rätt, men inte hade rätt. Hur kan man förneka detta resonemang? Ingen frisk människa hade argumenterat för att Hitler hade rätt bara för att han fick rätt. Detsamma gäller givetvis alla onda människor som genom tiderna lyckats övertala. Hur kan den sofistiska retoriken – där den som får rätt också har rätt – bemöta ett sådant resonemang? Svaret finner vi dels genom att inse att det inte enbart är genom språket som dessa människor lyckas få rätt. Det är en långt mer komplicerad process där kontextuella förhållanden – exempelvis maktmedel, behov och en vilja av förändring hos folket, osv – spelar en viktig roll. Det starkaste och viktigaste motargumentet finner vi i den etiska dimensionen.

En sofistisk kunskapssyn hade inte förnekat att Hitler hade rätt. Den skiljer inte på att få rätt och att ha rätt. Ser man till tredje rikets etablering och endast tar hänsyn till Hitlers nationella framgång, då fick och hade Hitler rätt. Men resonerar man vidare och ser Hitlers framgång ur ett globalt perspektiv blir det ganska självklart att hans tankar inte var goda. Det är denna, i grunden demokratiska, faktor som blir den avgörande kraften hos den sofistiska retoriken. Alla människors olika försanthållanden är i sig varken rätt eller fel, utan är snarare onda eller goda. Det är genom en *gemensam* kommunikation som man kommer fram till den goda kunskapen. Man kan knappast säga att Hitlers tankar formades genom en gemensam kommunikativ process. Det var snarare hans egen röst som hördes av en befolkning i rädsla. Det är genom en demokratisk diskurs som människan bör utveckla kunskap. Kunskap kan aldrig vara sann eller falsk, för vem bestämmer vilken kunskap som är vad? Kunskap kan istället vara god eller ond, och det är gruppens gemensamma kommunikativa process som bör forma.

Platons tanke om att det finns absolut kunskap som i sin äkthet befinner sig över annan kunskap är inte en bortglömd eller gammal tanke. Även inom dagens svenska retorikforskning finns det erkända akademiker som fortfarande står för den uppfattningen. Birger Berghs *Konsten att få rätt* står som utmärkt exempel.

6:7 Sammanfattning

Nu har vi anlagt den historiska kontext som sofisterna trädde fram ur, deras teorier och hur dessa blev mottagna av senare tänkare. Ett Grekland präglad av politisk, kulturell och ekonomisk utveckling triggade dessa kontroversiella filosofer. De valde att se förbi det rådande ramverket för tänkandet där mytologin dominerat. Istället sade sofisterna att människan är sitt eget mått.

Människans kunskap stannar alltid inom ramen för varje individ. Det finns ingen ”absolut sanning” som kan uppnås. Istället skapar människan självt sina sanningar, genom kommunikation och användande av retorik. Det är genom användandet av retorik i samtalen som människan formar sig själv och andra. En person som är skolad i retorik har därför större chans att vara den skapande aktören i kommunikativa situationer.

Vi går nu vidare till analysen av Scotts artikel ”On Viewing Rhetoric as Epistemic”. Han skrev artikeln 1967 och den kom att få stort gehör inom retorikvärlden. Att se retorik som doxologisk var en revolutionerande tanke som efter Scotts publikation prövats och utvecklats av flera senare forskare.⁴⁴

7 On Viewing Rhetoric as Epistemic

Följande utredning av artikeln ska ses som en kvalitativ analys i avseende till syftet att beskriva Scotts perspektiv. Vid sidan av den kvalitativa löper den komparativa analysen. Jämförelsen kommer vävas in i utredningen genom att belysa likheter och skillnader mot den sofistiska kunskapsteorin. Denna del syftar till att besvara syftets två senare frågeställningarna:

- Vad vill Robert L. Scott säga i sin artikel ”On Viewing Rhetoric as Epistemic”?
- På vilket sätt kan Robert L. Scotts artikel sägas vara en renässans för sofisternas doxologi?

Med en utförlig genomgång av sofisternas kunskapsteori vill jag diskutera Scotts artikel och hur den är sprungen ur den sofistiska kunskapsteorin. Först följer en inledande del där jag i kort beskriver Scotts artikel och vad den handlar om. Där kommer jag förklara i vilken ordning artikeln är disponerad och hur min analys kommer förhålla sig till artikeln.

7:1 Analys och jämförande del av Scotts artikel

Robert L. Scott var den första retorikforskaren som definierade retorik i doxologiska termer då artikeln skrevs 1967. Sedan dess har detta perspektiv fått stort gehör och etablerat sig inom retorikforskningen. Artikeln är ett försök att påvisa retorikens doxologiska potential, dvs. retorikens förmåga att förklara hur människan inhämtar, delar och besitter kunskap. Ett av Scotts huvudargument är hans försök att motbevisa möjligheten till ”absolut sanning”. För att blotta svagheten hos tron om ”sanning som åtkomlig för människan” använder Scott sig av Stephen Toulmins argumentationsteori⁴⁵. Med hjälp av Toulmins analysmodell söker Scott visa att den

---

⁴⁴ Harpine, William D, 2004, *Philosophy and Rhetoric*, vol. 37, Nr 4, s. 335

⁴⁵ *On Viewing Rhetoric as Epistemic*, s. 132f

syllogistiska⁴⁶ metoden för att logiskt komma fram till sanning är bristfällig. Scott försöker ge prov på hur våra vedertagna sanningar i själva verket är mänskliga konstruktioner. Accepterar man detta antagande öppnar man dörren för retoriken som doxologisk. Retorik blir ett sätt att veta. Ett sätt att bygga upp en förståelse för vad som är verkligt. Människan utvecklar själv de sanningar som sedan kommer till uttryck i det kommunikativa samspelet och sätts där på prov. Istället för att leva i tron om att sanningen ”upptäcks” bör man se det som att sanningen ”skapas”. Verktuget genom vilket man skapar dessa sanningar blir retoriken.

7:2 Artikelns upplägg

Artikelns upplägg är uppdelad i fyra kapitel vars innehåll kan definieras som olika faser i Scotts argumentation. Utöver de fyra avsnitten finns en inledning där Scott beskriver hur det idag råder en allmän tro på att människan kan uppnå eviga sanningar. Det är denna konventionella uppfattning – sprungen ur det antika Grekland – som Scotts artikel kämpar emot. Trots att sofisterna under dess verksamma tid, oss veterligen, aldrig utsattes för – eller fick möjlighet – att bemöta den platoniska och aristoteliska kritiken var deras filosofiska fiender ganska självklart de som antog en liknande tanke om sanning. Sofisternas kunskapsrelativism är i sig ett bevis på den världssyn de kämpade emot. Vi ser här en uppenbar likhet mellan Scott och sofisterna i deras gemensamma fiender. Trots att deras strider utspelats på olika fält, i olika tider och med olika förutsättningar, kämpar de sida vid sida i en filosofisk kamp mot tanken om evig kunskap, manifesterad utanför människan.

Det är denna tradition av bitterhet mot sofisterna och tro på den platoniska sanningstanken som Scott inledningsvis vill göra tydlig. Han uttrycker hur också den postmoderna retorikern alltför ofta innehar en liknande uppfattning om sanning. Retorikern underminerar således sitt eget forskningsområde till att enbart stå som ett verktyg för att göra en ”absolut sanning” gällande för mottagaren.⁴⁷

I det första av artikelns fyra kapitel använder Scott sig av Toulmins argumentationsteori för att bevisa svagheten i tanken om sanning och bristerna i den, inom filosofin, vedertagna syllogistiska metoden för att finna logiska slutledningar.⁴⁸ Han exemplifierar och rentav bryter ner den tidlösa syllogistiska förebilden om människans dödlighet ”Alla människor är dödliga, jag är en människa, alltså är jag dödlig”.

⁴⁶ Syllogism är ett system skapat av Aristoteles som syftar till att med hjälp av premisser göra korrekta, logiska slutledningar.

⁴⁷ *On Viewing Rhetoric as Epistemic*, s. 131f

⁴⁸ *On Viewing Rhetoric as Epistemic*, s. 132ff

I det andra kapitlet behandlar han två samtida retorikforskares teorier om möjligheten till att nå sanning genom *diskussion*. Forskarna heter Douglas Ehninger och Wayne Brockriede. De undersöker diskussionen som ett sätt att dela kunskap och beskriver diskussion som ”cooperative critical inquiry”⁴⁹. Scott tar hjälp av Ehningers och Brockriedes teori för att styrka tesen om att kommunikation är vad som ger upphov till kunskap.⁵⁰ Det är genom ”cooperative critical inquiry” som kunskap på bästa sätt kan formos och delas. Det är en tanke som är besläktad med sofisterna. Scotts tolkning är givetvis sett genom, och formad av, nutidens kontextuella förutsättningar. ”Cooperative critical inquiry” hos sofisternas doxologi kan enklast översättas som deras tanke om att kommunikation måste innehålla ett gemensamt intresse för att lösa ett retoriskt problem och således utveckla kunskap.

I det tredje kapitlet förklarar han svårigheten i att acceptera den världssyn han förespråkar. Tanken om att vi omöjligt kan veta något med full säkerhet. Han låter Platons världssyn strida mot sofisternas och förklarar bristerna hos den som förhåller sig till sanning som uppnåelig. Hur ett relativistiskt förhållningssätt – efter insikten om att vi inget kan veta – inte behöver vara tragisk, som den vid en första anblick kan verka. Han ger förslag till hur man kan förhålla sig till världsbilden. Istället för att känna sig ensam i en relativistisk verklighet står man som en insiktsfull, kritisk medmänniska som inför varje kommunikativ situation tvingas till ett etiskt övervägande.⁵¹

I det sista kapitlet går Scott djupare in på den etiska dimensionen. Han uttrycker hur sökandet efter, och tron på, ”absolut sanning” är sprunget ur människans begär att vara etisk. Men detta förhållningssätt är en skenbar orimlighet. För den som erbjuder sanning total tillgivenhet står inte längre på egna ben. Man blir en representant för någonting högre och abstrakt. Du handlar utefter sanningens behov och fränsäger dig därför också ditt etiska ansvar.⁵²

7:3 Scotts syn på retorik som doxologisk

Scott hävdar att det idag råder en negativ tanke om retorik. I artikelns inledning citerar han Arthur Larson när han skulle inta sin nya position som ordförande för USA:s informationsmyndighet.

Stående inför senatens underkommitté uttryckte Larson den svårighet som följer när man antar ett

⁴⁹ *Cooperative critical inquiry* kan närmast översättas till ”kooperativ kritisk diskussion” och är enligt Scott vad som krävs för att nå sannolik kunskap.

⁵⁰ *On Viewing Rhetoric as Epistemic*, s. 134f

⁵¹ *On Viewing Rhetoric as Epistemic*, s. 136

⁵² *On Viewing Rhetoric as Epistemic*, s. 137f

jobb som kräver användning av retorik. Detta, menar Scott, är ett utmärkt exempel på den konventionella syn på retorik som dominerat sedan Platon fram till idag. Man är negativt inställd till att använda retorik. Man nästan skäms för att man brukar detta omoralens vapen. Detta är Scotts inledande påstående och det går i samklang med det rykte retoriken och sofisterna har fått efter Platon.

Scott fortsätter med påståendet om att den vedertagna uppfattningen är att människan kan besitta ”absolut sanning”. Stämmer detta blir retorikens potential för människan starkt begränsad till ett kommunikativt verktyg för att upplysa den okunnige om vad som är rätt.⁵³ Så formulerar Scott sin inledning där huvudargumentet ligger i att uttrycka hur sanning inte existerar.

I slutet av inledningen förbereder Scott läsaren på att hans argumentation kommer vara grundad i Toulmins *The Uses of Argument*. Toulmins analys om *övertygelse* (= certainty) och *kunskap* (= knowledge) är av intresse för Scott. Toulmin hävdar att epistemologins klassiska problemformulering *Hur vet jag?* är tvetydig. Å ena sidan söker den svaret på en ”fysiopsykologisk” fråga *Hur fungerar mina sinnen?* Å andra sidan söker den svaret på frågan *Hur kan jag vara säker på mina val?* Den förra är uppenbarligen inte inom ramen för epistemologins problemområde. Toulmin vill åsidosätta den psykologiska aspekten i epistemologins klassiska *Hur vet jag?* och söker istället endast fokusera på de filosofiska aspekterna: sökandet efter att definiera *övertygelse*.⁵⁴ I sin bok *The Uses of Argument* erbjuder Toulmin en djupgående analys av den konventionella metoden för att finna logiska argument genom syllogismer.

Scott använder sig av Toulmins tankar för att uttrycka svagheten i vårt sätt att finna ”sann kunskap”. Då Toulmins perspektiv ställer sig kritisk till den vedertagna metoden för att finna logiska argument inom filosofin, ställer sig Scott än mer kritisk till möjligheten till säkert vetande. Argument som inom dagens filosofiforskning skulle anses erbjuda *vetande* menar Scott inte existerar. Som exempel tar han upp påståendet ”Jag är säker på att solen kommer gå upp imorgon,”. Det är ett påstående som troligen inte skulle betvivlas av många. Om man som svar säger att ”Solen inte kommer gå upp imorgon” innebär det dock *inte* att man motsäger grunderna på vilka de flesta känner sig övertygade om att solen kommer gå upp. Denna övertygelse – att solen kommer gå upp imorgon – är baserad på erfarenhet och är inte nödvändigtvis grundad i sanna premisser. Det innebär att vi *inte* kan vara *övertygade* om man ser till förutsättningarna som krävs för *vetande*. Genom denna argumentation

---

53 *On Viewing Rhetoric as Epistemic*, s. 132

54 *On Viewing Rhetoric as Epistemic*, s. 132

bevisar Scott svagheten i den logiska argumentationen. Dvs. att det system som är det vedertagna sättet på vilket vi bygger *vetande* och *sanning* i själva verket kan bevisas som bristfälligt.⁵⁵ Detta resonemang om att den konventionella metod som brukas för att nå logiska slutledningar innehar brister som går i samklang med sofisternas tankar om att sanning är ouppnåelig. Deras tankar om *nomos*, dvs. människans trosföreställningar är resultatet av kommunikativa situationer som givit upphov till kunskap om verkligheten.

7:4 En sammanfattning – Scott och sofisterna

Scott argumenterar för att sanning inte är evig och oföränderlig, utan villkorlig och föränderlig. Genom kommunikation formas människans sanningar vid ett tillfälle, och modifieras genom kommunikativa situationer vid ett annat. Givetvis finns det idéer som manifesterat sig och som människor tagit för sanning under längre tid, men även dessa måste skapas vid något tillfälle inom ramen för tid och rum och uppfyller inte kraven för säker kunskap.⁵⁶ Scott hänvisar till både Protagoras och Gorgias som uttryck för denna tanke. Protagoras sa att han omöjligt kan veta. Allt han besitter är erfarenheter. Då dessa erfarenheter är ändliga kan de omöjligt leda honom till insikt om det oändliga. Gorgias menade också att människan omöjligt kan veta någonting med säkerhet. Det kan hända att det finns någonting som är ”absolut sanning”, men det är för människan omöjligt att definiera denna även om den existerar. Gorgias tre kända satser förklarar denna tanke och lyder:

1. *Nothing exists.*
2. *If anything did exist, we could not know it.*
3. *If we could know that something existed, we would not be able to communicate it to anyone else.*⁵⁷

Detta binder ihop Scotts syn på människan som en varelse i ständig konflikt. Det handlar om konflikter inte enbart mellan människor utan även interna konflikter hos enskilda individer. Ett exempel kan vara valet mellan att ställa upp för sitt land eller hjälpa sin familj. Vilket val blir då det rätta – det sanna? Som Gorgias säger kan vi aldrig veta, och om vi kan veta kan vi omöjligt dela denna kunskap.⁵⁸

Tanken om att vi inte kan veta någonting kan tyckas vara en tragisk syn på livet; den som suktar vetande förstår att hon ej kan veta och vidare tvingas leva med denna insikt. Scott uttrycker tydligt

---

⁵⁵ *On Viewing Rhetoric as Epistemic*, s. 134

⁵⁶ *On Viewing Rhetoric as Epistemic*, s. 135

⁵⁷ *The History and Theory of Rhetoric*, s. 42

⁵⁸ *On Viewing Rhetoric as Epistemic*, s. 136

sin medvetenhet om detta faktum. Dock inte utan att vidareutveckla tanken och inte utan att sticka hål på den tragiska synen till förmån för ett tilltalande ställningstagande. Hans kunskapsrelativistiska förhållningssätt blir ett sätt att förhålla sig etiskt med hjälp av retoriken. Ett sådant ställningstagande till kunskap åsidosätter inte den etiska dimensionen och den eviga frågan: *Hur kan jag försäkra mig om att min handling är god?* Scott menar att ett sådant ställningstagande snarare accepterar att frågan ej kan besvaras i det abstrakta. Den som tvivlar på ”absolut sanning” till förmån för perspektivism inser att de principer som innehas enbart är riktlinjer för att agera dygdigt. Sanning blir något som *kommer att skapas* snarare än det som redan existerar och, oberoende av omständigheterna, kräver instämmande. Den som inser att man ej kan vara helt säker måste lära sig *bemöta* den potentiella ovissheten – för visst kan den verka skrämmande.

I likhet med den sofistiska retoriken finns för Scott inte ”eviga sanningar” som existerar sedan tidigare utan de skapas i situationen genom kommunikation mellan flera parter. Detta, menar Scott, visar än en gång på retorikens potential som doxologisk. Därigenom menar han att inte delta i skapandet av dessa kontextuella sanningar bör ses som oetiskt. Den som är övertygad om ”absolut sanning” och stänger sina dörrar för att ändra uppfattning blir ett instrument för sanningen. Personen är inte ansvarig för de påföljder – orsakad smärta såsom njutning – som följer efter agerande i enlighet med sanningen. Istället frånsäger personen sig den etiska skyldigheten för ett sådant ställningstagande säger med andra ord ”det är inte jag som är ansvarig”. I motsats till detta garanterar den som accepterar att man ej kan vara säker ett etiskt ställningstagande. Det tvingar en till att i varje given situation söka agera ansvarsfullt och på bästa möjliga sätt. Man måste erkänna situationens hinder och sträva mot att uppnå bästa möjliga utfall.⁵⁹

8 Diskussion

Vi har nu nått den del av min utredning där två av mina frågeställningar har besvarats. En framställning av sofisternas retorik och rörelsens historiska varseblivning har presenterats, samt en genomgång av Scotts artikel. Nu följer en diskussion som syftar till att ge svar på uppsatsens sista frågeställning: på vilket sätt kan Scotts artikel sägas vara en renässans för sofisternas doxologi?

Jag vill inleda denna diskussion med att uttrycka en problematisering kring tanken om retorik som doxologisk. William D. Harpine – professor i kommunikationsvetenskap vid The University of South Carolina – har publicerat en kritisk utredning av den forskning som genomförts om retorik-som-doxologisk sedan Scott 1967.⁶⁰ I sin artikel söker han definiera vilka svagheter bidragen efter

⁵⁹ *On Viewing Rhetoric as Epistemic*, s. 137

⁶⁰ *Philosophy and Rhetoric*, vol. 37, Nr 4, 2004

Scott har och söker ge förslag till hur forskningen kan förbättras. Harpines kritik riktas inte främst mot Scotts artikel, utan är ett bemötande av senare retorikteoretiker som utvecklat perspektivet.

Problematiken som Harpine ser gäller i huvudsak två aspekter. Den första är en metodologisk omväg som senare forskare tenderar att välja och som komplicerar deras arbete på ett negativt sätt. Denna forskning utgår ifrån samma termer som Scott använde 1967 – sanning, retorik, övertygelse och kunskap – men saknar många gånger en filosofisk begreppsförklaring. Många gånger används termerna som om begreppens betydelse är vedertagna efter Scotts artikel. Problemet som Harpine uttrycker det är att Scott aldrig definierade dessa termer i tillräcklig mån. På grund av detta har senare bidrag många gånger utvecklats åt olika håll. Som resultat har antalet publikationer som vidareutvecklat Scotts perspektiv minskat mer och mer. Vems fel del är blir hos Harpine tvetydligt. Å ena sidan menar han att tesen som Scott presenterar i *On Viewing Rhetoric as Epistemic* får ett begränsat uttryck på grund av att artikeln är otillräckligt genomförd. Å andra sidan har senare forskare samma kritiska ansvar i att behandla termernas betydelse i sina bidrag, och kan likväl beskyllas.

Intressant för min uppsats blir att ställa oss samma fråga: är Scotts artikel bristande i sitt uttryck? Jag kan inte förneka, efter att ha läst Harpine, att Scotts artikel fattas filosofiska begreppsförklaringar. Vissa termer används som om betydelsen av ordet redan är etablerat och för mottagaren begripligt. Detta kan onekligen vara skadligt för tesens uttryck och förtjänar av den anledningen kritik. Men Scott skriver själv att artikeln inte syftar till att stå som en fullfjädrad filosofisk argumentation. Det var aldrig som mål att berättiga varje resonemang med en lång filosofisk utläggning. I artikelns inledande avsnitt skriver Scott: "[...] my purpose is to set forth a different position as a starting point for rhetoric [...] I merely hope to clarify through a fresh analysis a way which has always been open and sometimes chosen [...]".⁶¹ Kanske än mer tydligt uttrycker han sina avsikter i *On Viewing Rhetoric as Epistemic Ten Years Later* där han skriver: "My 1967 essay was probing rather than definitive; neither is this effort definitive."⁶²

Hans avsikt var inte att presentera en slipad, heltäckande filosofisk utläggning om hur retorik kan ses som doxologisk. Snarare ville han se retoriken ur ett perspektiv som länge legat i glömska; i hopp om att erbjuda ett alternativt, fräscht, perspektiv genom vilket vi kan tolka retoriken. Detta kan man med rätta konstatera att han lyckades med. Men detta inser även Harpine. Därav, trots en

---

61 *CSSJ, On Viewing Rhetoric as Epistemic Ten Years Later*, s. 101

62 *On Viewing Rhetoric as Epistemic*, s. 102

allvarlig kritik, visar han ödmjukhet inför Scotts artikel. Kritiken är inte ett försök till att påvisa svagheterna hos Scotts perspektiv. Det är snarare en kritik som syftar till att uttrycka hur senare forskare har behandlat tesen på ett sätt som gör att den riskerar att gå förlorad.

Det andra problemet gäller en missuppfattning om vad retorik-som-doxologisk egentligen handlar om. Här uttrycker Harpine i min mening den viktigaste poängen. Han menar att forskare efter artikeln 1967 har missat Scotts subjektiva avsikt med *On Viewing Rhetoric as Epistemic*. Den etiska dimensionen i Scotts tes har hos senare forskare fått en begränsad, om ens någon, plats. Den kritik som Scott uttrycker mot de konventionella uppfattningar som skadar retoriken, sofisternas kunskapsteori och retorik-som-epistemisk har blivit huvudsyftet för senare bidrag. Enligt Harpine har man missat den egentliga anledningen till varför Scott anser att sofisternas kunskapsteori är värd att återuppväcka. Det är Scotts moralfilosofiska avsikt som enligt Harpine bör få mer uppmärksamhet. Den etiska potentialen som finns i sofisternas syn på retorik som doxologisk är vad som egentligen gör artikeln relevant. Scotts kritik mot syllogistisk forskningsmetod – hans försök i att se samband mellan övertygelse och kunskap och tankarna kring kooperativ kritisk diskussion – är egentligen bara element i en argumentativ process som leder fram till artikelns huvudsakliga mål: att uttrycka potentialen i hur retorik-som-doxologisk är ett etiskt förhållningssätt som bör undersökas.⁶³

Harpines kritik blir relevant för framtida forskning. Dels är kritiken i sig är värd att lyssna till då den är träffande. Men också representerar den det ifrågasättande förhållningssätt som sofisternas kunskapsteori och Scotts retorik-som-doxologisk vill uttrycka. Att ifrågasättande och kritisk diskussion har potential att förbättra ett rådande förhållande. Låt oss som exempel se forskningen som gjorts sedan 1967 som ett självständigt förlopp där alla bidrag som utvecklats Scotts perspektiv är delar i en gemensam forskningsprocess. Harpine söker urskilja potentiellt skadliga utvecklingar⁶⁴ som riskerar att föra forskningen åt negativa riktningar.

8:2 Retorisk doxologi som som alternativ historieskrivning

Filosofiska texter med dess argumenterande karaktär är inget nytt, givetvis. Sedan filosofins uppkomst i det antika Grekland har filosofer, genom tal och skrift, försökt göra sin egen åsikt gällande. Det är sättet på vilket den akademiska forskningen går framåt och utvecklas. Är Scotts artikel ännu ett försök att ersätta en rådande tanke med en ny? Så är det till viss del. Men inte

⁶³ *Philosophy and Rhetoric*, vol. 37, Nr 4, 2004, s 335ff

⁶⁴ ”Utvecklingar” i brist på ett bättre uttryck. Jag syftar exempelvis på Harpines tanke om att senare forskare fokuserat på delar av Scotts artikel som inte hör till perspektivets slutgiltiga syfte; utan enbart är steg i argumentationen för huvudsyftet: retorik som doxologisk har en etisk dimension som kan gagna människan.

många visar sig så harmonisk i sin helhet som Scotts artikel. Varför? För att Scotts perspektiv är inte ett försök att införa en ny ”absolut kunskap”. Snarare står den som ett försök till det motsatta. ”On Viewing Rhetoric as Epistemic” är ett försök att införa en kunskap som ifrågasätter, en kunskap som komplicerar det okomplicerade. Som Harpine uttrycker handlar Scotts perspektiv om hur en doxologisk retorik kan användas för goda ändamål. Den tradition av tro på ”absolut sanning” som Scott försöker krossa är också anledningen till varför Scotts perspektiv är nödvändigt. Platons förakt mot sofisternas retorik har inneburit en lång period av försummelse för deras kunskapssyn. Men Scotts artikel 1967 blev startskottet för en fortsatt kamp. Den sofistiska retoriken har än en gång intagit en etablerad plats inom kunskapsfilosofi.

Om Scott lyckades eller inte kan vi utreda genom att kommentera senare forskares vidare bidrag i att se retorik som doxologiskt. Om Scott öppnade upp för ett sådant tänkande 1967, är det inte fel att konstatera att Scotts artikel är en renässans för den sofistiska doxologin. Sedan Scotts artikel publicerades har den sofistiska retoriken, med fokus på dess doxologiska kunskapsteori, behandlats av en mängd forskare. Det är idag ingen tvekan om att sofisterna och deras bidrag är av värde för dagens retorikforskning. Jarratt och andra är levande exempel på detta. Trots att utbudet fortfarande är begränsat kan vi se en god utveckling.

Vad har den sofistiska kunskapsteorin för potential? Som avsnittets titel talar för, uttrycker Jarratt hur den kan användas som en alternativ historieskrivning. Tanken om att historien bör ses ”som en buske” med en rik mängd olika grenar att klättra längs. Det är inte ”en tidslinje” där det vi vet är det som inträffade. Det vi vet är *en* av *många* tidslinjer som är totalt förenad med den kommunikation som med tiden frambringt uppfattningen. Jarratts tanke går i samklang med förnekandet av ”absolut sanning”. Den retoriska historieskrivningen fungerar alltså som ett verktyg för att analysera och omdefiniera vedertagen historia. Man behandlar den historiska kontexten utifrån en sofistisk doxologi. Deras kunskapsteori – retoriken – är inte längre enbart ett redskap som lär oss tala bättre. Retoriken blir ett grundläggande förhållningssätt. Teorin blir en förklaring till hur människan delar och skapar kunskap. Doxologin sätter fingret på kunskapens fragila karaktär; föränderlig i enlighet med människans situationella, kontextuella och kommunikativa förutsättningar. Detta förhållningssätt låter oss se den traditionella uppfattningen om en viss period ur ett nytt ljus. Genom detta ljus kan vi således erbjuda ett alternativ till den rådande historieskrivningen. I mitt tycke ett alternativ som komplicerar den rådande uppfattningen på ett rättfärdigt sätt. Viktigt att ha i åtanke är att perspektivet inte menar att människans kunskap och historia tvunget är felaktig eller kräver komplicering. Istället kan sofisternas doxologiska retorik användas som ett ifrågasättande verktyg där det behövs.

Resonemanget ovan ger Scotts och sofisternas tanke om retorik värdefull relevans för framtida forskning. Inte enbart retorikforskning men också historieskrivning. Toulmins och Scotts kritiska förhållningssätt till syllogismen innehar samma historiekritiska karaktär och visar prov på dess potential. Det sätter prov på rådande trosföreställningar och tvingar oss till ständig förbättring. Den lär oss att inte blint förlita oss på det som sägs. Istället uppmanar den oss att se det utifrån ett kritiskt förhållningssätt där man ser till det etiskt goda, det som gagnar gruppen.

8:3 Avslutande ord

Att det råder en ansträngd relation mellan retorik och filosofi är ingenting nytt. Det är en konflikt som pågått sedan disciplinerna formades i antikens Grekland. Vad eller vem det var som triggade denna schism kan diskuteras. Anders Sigrell gör ett värdigt försök i att definiera förhållandet i sin artikel ”Retorik och filosofi – en nödvändig konflikt?”. Sigrell sätter fingret på den essentiella skillnad som kan ha givit upphov till problemen. Platon är den att beskylla om man ser kritiken mot sofisternas retorik som startskottet. Det är vidare det enda egentligt välkända vi har att landa på i sökandet efter de första slagen mot retorik. Hans dialoger ”Protagoras” och ”Gorgias” genomsyras av renodlad kritik mot retoriken. Efter det spårade sofisternas – och retorikens – rykte ur och Platon – med sin filosofi – följde längs en solid räls fram till våra dagar.⁶⁵

Av resonemanget ovan att döma är det tveklöst Platon vi har att beskylla för denna utdragna konflikt mellan retoriken och filosofin. En förhoppning med min uppsats är att jag lyckats förmedla perspektiv som kan luckra upp omständigheterna kring denna tvist. Jag hoppas att den uttrycker hur konflikten varken är konstruktiv eller utgår från ett vettigt perspektiv. Min utredning syftar till att bidra till den alternativa historieskrivning som Scott påbörjade. En renässans av sofistisk retorik som senare forskare fortsatt söka utreda. En fortsatt början på en lång tradition som inte klättrar längs samma gren och därmed riskerar att förblindas av att aldrig ifrågasätta. Istället är det en tradition som inser vikten av att ifrågasätta väl igenkänneliga grenar och visa prov på deras stabilitet genom att klättra längs nya.

---

⁶⁵ Sigrell, Anders, 2002, *Filosofisk tidsskrift*, vol. 23, Nr 4, s. 34

Litteraturlista

Bergh, Birger, *Konsten att få rätt*, 2009

Foss, Sonja K.; Foss, Karen A.; Trapp, Robert, *Contemporary Perspectives on Rhetoric*, 2002

Herrick, A. James, *The History and Theory of Rhetoric*, 2009

Jarratt, C. Susan, *Rereading the Sophists*, 1998

Kennedy, A. George, *A New History of Classical Rhetoric*, 1994

Mendelson, Michael, *Many Sides: A Protagorean Approach to the Theory, Practice, and Pedagogy of Argument*, 2002

Nordin, Sante, *Filosofins historia*, 2013

Rosengren, Mats, *Doxologi: En essä om kunskap*, 2008

Söderberg, Maria Wolrath, *Topos som meningsskapare*, 2012

Walter, J Ong, *Muntlig och skriftlig kultur*, 1999

Publikationer och skrifter

Harpine, William D., *Philosophy and Rhetoric*, vol. 37, Nr 4, 2004

Scott, Robert L., *CSSJ*⁶⁶, *On Viewing Rhetoric as Epistemic Ten Years Later*, vol. 27, Nr. 4, 1976

Scott, Robert L., *On Viewing Rhetoric as Epistemic*, 1967

Sigrell, Anders, *Filosofisk Tidsskrift*, vol. 34, Nr 4, 2002

---

66 CSSJ: Central States Speech Journal